

ادارہ ساؤتھ ایشین ریویو، پرنس جارج، بی. سی. کینیڈا
تیجی وشو پنجابی کانفرنس، دیش جگت یادگار حال، جالندھر (۱۵-۱۸)
فروری (۲۰۰۷)

نویں سنچار ماہیم اتے پنجابی ساہت چنتن دا سنکٹ
لوندر سنگھ تھند*

اکیویں صدی سائنس دی صدی ہے۔ ہر سہتی بدل رہی ہے۔ پرائیڈ
ہو رہا ہے اتے نواں پرائیڈ دی تھال لین لئی کابل وچ ہے۔
ساہت اتے سہیاچار دے درپیش نویں سنکٹ ساکار ہو رہے ہن۔
وشویکرن دا ورتارا (کریا پرکریا) باہروں بڑا پرچاوت کر رہا
ہے پر اس نویں سہتی نے چھوٹے سمہاں دے ساہت اتے سہیاچار
نوں جوین تباہ کیتا ہے، اوہ بڑا سپشٹ ہے۔ ظاہرا روپ وچ ایہہ
دیکھیا جا رہا ہے کہ وکھ-وکھ سہیاچار اک دوجے دے نیڑے آ
رہے ہن، برابر دی سہتی وچوں بڑا کجھ نواں سرجیا جا رہا
ہے پر اصل وچ اس سہتی وچ لگھو ہونداں مٹ رہیاں ہن۔ امیر
سہیاچار چھوٹے سمہاں نوں اپنی شکتی راہیں مٹا رہا ہے۔ جو باہروں
نواں لگ رہا ہے، اوہ نواں ایہناں سمہاں دی پچھان نوں ختم کر
رہا ہے۔ وشویکرن دے اس دور وچ سب توں منفی جھومکا ایہی
نویں سنچار ماہیم نجا رہے ہن، جنہاں وچ ٹی.وی. / کیبل اتے
پرنٹ میڈیا پرگھٹ ہن۔

اس دؤر وچ سپشٹ طور تے سچھ لینا چاہیدا ہے کہ پہلاں بستیواد
 دے دؤر وچ مکھ طاقتاں دوجے مُلکاں/سموہاں نوں مٹاؤن لئی
 اوناں دیاں دھرتیاں نوں جتدیاں سن اتے اِنج اوہ آپنے سامراج
 نوں پھیلواندیاں ہونیاں ایہناں سموہاں/مُلکاں دیاں منڈیاں اُپر قابض
 ہندیاں سن اتے پھر اوناں دے سھیاچار، جاشا اتے ساہت نوں غرق
 کردیاں سن۔ اجیہے بستیواد دے دؤر وچ سنچار مادھیم اینے تگھے
 نہیں سن کہ بناں دھرتیاں جتے، دوجیاں اُپر حکومت کیتی جا سکے۔
 انگریزی راج دیاں سامراجی نیتیاں اس دا جیونت پرمان ہن۔ بھارت
 ورگے دیشاں وچ اوناں نے دھرتیاں جتیاں، منڈیاں اُپر قابض ہوئے
 اتے پھر بھارتی دھرماں، سھیاچاراں اتے جاشاواں دی پچھان من-اچھت
 بنائی۔ ایہہ سامراجی دؤر دا اک لمبا اتہاس ہے۔

وشویکرن دے دؤر وچ سامراجی شکتیاں نوں ہن دھرتیاں جتن دی
 لوڑ نہیں رہی۔ اوناں نے نویں سنچار مادھیال اُپر قبضہ کر لیا
 ہے اتے ایہناں راہیں اوہ چھوٹے مُلکاں/سموہاں دے اُوچیتن من اُپر
 قبضہ کردے ہن۔ اُوچیتن اُپر قبضہ کر کے اوہ آپھیاں وستواں نوں
 ایہناں سموہاں دیاں منڈیاں وچ قابض کرواؤندیاں ہن اتے پھر
 آؤندی ہے اوتھوں دے سھیاچار،

جاشا اتے ساہت نوں مٹاؤن دی۔ ایہہ کریا پرکریا دوروں تاں
 وکاس والی ہون دا بھرم پالدی ہے پر اصل وچ ایہہ اوہ سامراجی
 چال ہے جو پرت در پرت چھوٹے سموہاں نوں ہڑپ کر دی جاندی ہے۔

پنجابی جھاشا، ساہت اتے سبیاچار دا ورتھان سنکٹ ایہناں نویں سنچار
 سادھناں دی منفی بھومکا وچوں ہی پیدا ہو رہا ہے۔
 ایہہ تھ بڑا سپشٹ ہونا چاہیدا ہے کہ نویں سنچار مادھیم او سے
 شکتی دے ادھین ہونگے جو سرمائے دی مالک ہووگی۔ ایہی کارن ہے کہ
 ورتھان وچ دیسی اتے ودیشی سرمائیدار دوویں ہی چھوٹے سمواں
 دے ساہت، جھاشا اتے سبیاچار نوں غرق کرن دی بھومکا نجا رہے
 ہن۔ ودیشی شکتی لئی چھوٹے مُک منڈی ہن جد کہ دیسی سرمائیدار
 آپنی وستو نوں وچن لئی آپنی ہی دھرتی دے سہج نوں کھج وچ
 بدل رہے ہن۔ دوہاں شکتیاں دی مار وچ چھوٹے سمواں آپنی ہوند
 منڈی دیکھ رہے ہن اتے بے بس ہن۔ ایہناں نویں سنچار

* پنڈ فرید پور، ڈاک: مسینگن، ضلع پٹیالہ، پنجاب (۰۹۴۱۷۵۴۳۵۶۳)
 مادھیاں دا نشانہ نویں پیڑھی ہندا ہے اتے جیوں ہی نویں پیڑھی
 ایہناں سماج ورو دھی طاقتاں دی پکڑ وچ آ جاندی ہے، او سے ویلے
 جھاشا اتے سبیاچار دا سہج کھج وچ بدل جاندا ہے۔ پیسے دی لالسا
 وچ ایہہ طاقتاں جو منفی بھومکا نجا رہیاں ہن، اوہ بڑیاں نندنی
 ہن۔

اس دور وچ نویں سکھیا پر نالی شروع کیتی گئی جس دا مطلب اک
 اجیہا ورگ پیدا کرنا سی جہڑا عام لوکاں نالوں وکھ اتے اچا
 ہووے۔ پبلک سکولوں دے سنکپیاں راہیں تیجی دُنیاں دے لوکاں وچ
 جھاشائی ہیبتا دا زہنیکرن کیتا۔ اس دی منظوری لئی زمینی ورتھتاں

بستيوادی دؤر وِچ ہی تيار ہو چُکئی سی۔ ایہو وجہ ہے کہ وشویکرن
 اَن آرتھک جگتاں دے نعل-نعل جھاشا راہیں وی اپنی ہینکڑ دی دھاک
 جماؤن وِچ سچل ہو رہا ہے۔ تیجی دُنیاں وِچ اس نوں سوکھالا بناؤن
 لئی میڈیا سہانگ سند وجوں اپنا رول نِجاء رہا ہے۔ پچھئی مُکلاں
 ولوں اپنے مال دی وکری لئی، واپاریاں-خپتکاراں نوں آپس وِچ میڈیا
 راہیں جوڑن لئی، ہر چیز وانگ میڈیا نوں وی منڈی دی وستو بنا
 دتا ہے۔ ہُن اسیں سوچنا وی خریدن لگ پئے ہاں۔ ہُن میڈیا سماج
 سیوا نہیں، کاروباری میوا ہے۔ اسیں پنجابی زبان دی ترقی تے اتنی
 نوں وی میڈیا دے شیشے راہیں ویکھ رہے ہاں۔ بہت خوش ہاں کہ
 میڈیا پنجابی زبان دی ترقی کمر رہا ہے اتے اس راہیں پنجابی
 زبان نے دُنیاں نوں اپنے گھیرے وِچ لے لیا ہے۔ جدوں دا ڈش
 اینٹینا آئیہا ہے، اسیں وشویکرن دی ودھیرے گل کرن لگ پئے ہاں۔
 درش میڈیا وشویکرن دا سبھ توں وڈا ہتھیار ہے۔ اس نے لوک
 جیون تے ڈونگھی چھاپ چھڈی ہے۔ ایہہ عام آدمی دے دماغ وِچ
 ائی-چیتنا دا رس گھول (سنچار کرا) رہا ہے۔ پنجابی دے بہوتے ہرمن
 پیارے چینل دُنیاں نوں پنجابی زبان تے سھیاچار دی دُھندلی تصویر
 وکھا رہے ہن۔ پنجابی چینلاں توں جھڑی پنجابی زبان بولی جاندی
 ہے؛ اوس دا لہجہ پنجابی گھٹ انگریزی (انگلش) ودھ ہندا ہے۔
 اسیں لٹے جان وِچ وی آند لے رہے ہاں جد کہ پچھم لٹ
 لین دا آند مان رہا ہے۔ اس درش میڈیا نے تاں ساڈے رستیاں
 دے نام ہی بدل دتے ہن۔

پھلسروپ بے۔ باپو، دھی۔ پُتر، تایا۔ چاچا، نانا۔ نانی، ماما۔ مامی، دیور۔ بھرجائی
 آتے ننان آد ساداچاری شبداولی تاں ہُن ساڈے لئی غَیر تہزیبی بن
 کے رہ گئی ہے۔ ہُن ساڈے مناں دے کوشِ وِچ موم، ڈیڈ، ہسپینڈ،
 وائیف، فادر، مدر آتے کرن ورگے انگریزی شبد گھر کر گئے ہن۔ اسیں
 اپنے بچیاں دے نام پنکی، لولی، سویٹی، ڈالر، پرنس، روبل، ڈنپل،
 سمائل، رنکی، وکئی، لکئی، روزی، رومی آتے ہیسی آد رکھ رہے
 ہاں۔ الغوزے، ونجھلی، تونبا، ڈھول تے چہٹا دی تھال کیسٹ، مووی،
 ٹی.وی، وی.سی. آر، وی.سی. پی آتے سی.ڈی وغیرہ نے لے لئی ہے۔ ہُن
 اسیں شکریہ، مہربانی، جی آیاں نوں، مبارک آباد، ودھائیاں آتے ست
 سِری اکال جاں نمسکار کہن دی بجائے تھینکیو، تھینکس، ویلکم، بیسٹ
 وِشنز، گڈ مارننگ، بائے۔ بائے آتے او. کے. کہنا ودھیرے پسند کردے
 ہاں۔ سانوں 'سنت کبیر' دی تھال 'سینٹ کبیر' کہنا ودھیرے ودھیا جا پدا
 ہے۔ ایہی پچھسی کرن ساڈے ساہت وِچ وی وڑا جا رہا ہے۔
 نویں سنچار مادھیم آتے پنجابی ساہت سہتی دے سنکٹ اُپر وچار کرن
 اُپرنت ایہہ تھہ ساہیے آؤندا ہے کہ ایہناں نویں سنچار مادھیال
 نے پنجابی ساہت آتے پاٹھک دوہاں نوں گُمرہ کر دتا ہے۔ ریہیکس
 دے ناں ہیٹھ پنجابی دے مولک سھیاچار نوں کھنڈت کیتا جا رہا۔
 نِشنگتا دے ناں ہیٹھ نرِجِتا دا دُور ودھ رہا ہے۔ پنجابی زبان
 دی سُر نوں شور وانگ پیش کیتا جا رہا ہے۔ ٹی.وی. چینل اُپر
 لُچر بول آتے لُچر پردرشن دکھایا جا رہا ہے۔ عورت نوں اک وستو
 وِچیا آتے رولیا جا رہا ہے۔ نِیتِکتا اتیت دی گھٹنا بن گئی

ہے۔ ایہناں چینلاں وچ پنجابی گیتاں دے بوالاں نوں نگنتا دے جھروکھے
 وچوں دکھایا جا رہا ہے۔ ایہہ حالت دِن-ب-دِن نگھروں جا رہی
 ہے۔ اشلیل چینلاں نے نویں پیڑھی دے اوچیتن نوں ڈس لیا ہے۔ ساہت
 دی چیٹک ہن بیتے سسین دی گل بن کے رہ گئی ہے۔ ساہت-سُہج اتے
 ساہتکار نویں پیڑھی لئی اجنبی بن گئے ہن۔ پچھھی دھناں، پچھھی سازاں
 اتے پچھھی پہراوے نے پنجابی رہتل اتے جھاشا نوں کھنڈت کر
 دتا ہے۔ کتاب-سجیاچار مٹ رہا ہے، چلسروپ ساہتکار اُواس ہے، اُوس
 دیاں ساہتک گتیو دھیاں کھڑو گتیاں ہن۔ جے پاٹھک ہی نہیں تاں کِرت
 کیویں جھوکھ مکھی جھومکا ادا کریگی؟ ٹی.وی. چینلاں اُپر ساہتک
 ناٹکاں دی تھان جھڑے سیریل دکھائے جا رہے ہن، اوہ کیول حلقہ
 منورنجن کر کے خاموش ہو جاندا ہے۔ ایہناں سیریلان نوں دیکھ کے اِنج
 جاپدا ہے کہ سماج وچ کوئی دُکھ درد جاں سسسیا ہی نہیں سی۔ ایہناں
 چینلاں نے پنجابی ساہت، جھاشا اتے سجیاچار نوں ڈونگھی سٹ ماری
 ہے۔ پاٹھکاں دی تھان چلبیلے سروتے ہوند وچ آ گئے ہن۔ گہر گنجیر
 پاٹھک اُواسین ہے، لیکھک دُبدھا وچ ہے، پرشن مناں وچ لٹک رہے
 ہن پر حل کوئی نہیں۔ نویں پیڑھی نوں گمراہ کر کے ایہہ نویں
 سنچار مادھیم اوناں دے جھوکھ نوں تاں ڈس ہی رہے ہن پر نعل
 ہی اوہ اک گنجیر سجیاچارک سنکٹ پیدا کر رہے ہن۔ ایہہ حالت
 چنتا جنک ہے۔ ساہتک ماحول مٹ گیا ہے اتے ساہت دے ناں ہیٹھ اشلیل
 شبد-سجیاچار نوں اُجاریا جا رہا ہے۔ ایہہ سنکٹ کیول پنجابی جھاشا،
 ساہت اتے سجیاچار دا نہیں، بلکہ ہر اُوس چھوٹے سموہ دا ہے

جو سرمائیداری سِسٹم وِچ آپنی ہوند گوا رہا ہے - نوین سنچار سادھناں
 اُپر ایہناں سامراجی شکستیاں دا ادھیکار ہے - ایہہ جو چاہنگے، اوہی
 سرجیا جاویگا - کدی سہتی ایہہ سی کہ نانک سنگھ دے ناولاں نوں
 پاٹھک اڈیکدا سی، پریت لڑی گھر دا شنگار ہندی سی اتے پورن
 سنگھ دے بولاں وچوں پنجابیت دی پریجاشا ہندی سی - ہن ایہہ سہتی
 نہیں رہی - سبیاچار اتے جاشا دا گورو کھنڈت ہو گیا ہے - سُر دی
 تھال شور ہے، چمڑی اتے دمڑی دا بول بالا ہے، نگنتا دا ننگا پردرشن
 ہے، بھوجن پردھان ہے پر بھجن غائب ہے، ان بے شمار ہے پر مچھکھ
 نہیں مٹ رہی، بندہ ہے پر بندگی نہیں، دولت دی کمی نہیں پر غریبی
 نہیں جا رہی -

شیداں دے سہج دی تھال شیداں نعل کھلواڑ ہو رہا ہے - ساڈا
 امیر ورثہ الوپ ہو رہا ہے - ساڈی خاندانی پچھان ختم ہو رہی ہے
 اتے ساڈیاں پیڑھیاں غرق رہیاں ہن - نتیجے وچوں اسیں گلّاں سیوا
 دیاں کردے ہاں پر سوچدے لُٹن بارے ہاں، اسیں پلاڑ تاں جت
 لیا ہے پر اندروں ہار گئے ہاں، اسیں چندرما تے پھنچ گئے ہاں
 پر گو آندھی نوں ملنا مچل گئے ہاں -

اس سہتی نوں جے وچاریا نہ گیا تاں اک دن پنجابی دی ہوند
 ہی مٹ جاوے گی - اس سہتی توں بچن لئی امانوی دھراں دے ورودھ
 وِچ لامبند ہونا پویگا اتے چیتنا دی لہر دی پیروائی کرنی پویگی -
 جے ہن وی اویسلے رہے تاں بے پچھانے بن کے مٹ جاوانگے - آؤ
 اس سنکٹ سمیں چیتنا دی اک چگ جگائے اتے گھر گھر اس چگ

وچوں نویاں لیہاں سرجینے -
